ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

zo 16. júla 2009 *

Vo veci C-344/08,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Sąd Rejonowy w Kościanie (Poľsko) z 8. júla 2008 a doručený Súdnemu dvoru 24. júla 2008, ktorý súvisí s trestným konaním proti:

Tomaszovi Rubachovi,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory C. W. A. Timmermans, sudcovia J.-C. Bonichot, K. Schiemann, J. Makarczyk a C. Toader (spravodajkyňa),

generálny advokát: M. Poiares Maduro,
tajomník: R. Grass,

so zreteľom na písomnú časť konania,

* Jazyk konania: poľština.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— poľská vláda, v zastúpení: M. Dowgielewicz, splnomocnený zástupca,

— španielska vláda, v zastúpení: N. Díaz Abad, splnomocnená zástupkyňa,

— Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: M. Konstantinidis a M. Owsiany-Hornung, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 8 ods. 5 nariadenia Rady (ES) č. 338/97 z 9. decembra 1996 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi (Ú. v. ES L 61, 1997, s. 1; Mim. vyd. 15/003, s. 136).

2 Tento návrh bol predložený v rámci trestného konania proti T. Rubachovi za porušenie poľskej právnej úpravy o ochrane prírody.

Právny rámec

Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín

3 Cieľom Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín podpísaného vo Washingtone 3. marca 1973 (*Zbierka dohovorov Organizácie spojených národov*, zväzok 993, č. I-14537, ďalej len „CITES“) je zaručiť, aby medzinárodný obchod s druhmi zapísanými v jeho prílohách, ako aj s ich časťami a výrobkami z nich, nepoškodzoval uchovanie biodiverzity a bol založený na udržateľnom využívaní voľne žijúcich druhov.

4 Uvedený dohovor sa Európskom spoločenstve vykonáva od 1. januára 1984 nariadením Rady EHS č. 3626/82 z 3. decembra 1982 o uplatňovaní Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín v Spoločenstve [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 384, s. 1). Toto nariadenie bolo zrušené nariadením č. 338/97, ktorého článok 1 druhý odsek stanovuje, že toto nariadenie sa uplatní v súlade s cieľmi, zásadami a ustanoveniami CITES.

Právo Spoločenstva

5 Článok 8 nariadenia č. 338/97 stanovuje:

„Ustanovenia o kontrole komerčných činností

1. Zakazuje sa kúpa, ponuka na kúpu, nadobudnutie na komerčné účely, vystavovanie na verejnosti na komerčné účely, využitie na komerčný zisk a predaj, držba na predaj, ponuka na predaj alebo preprava na účely predaja exemplárov druhov uvedených v prílohe A.

…

5. Zákazy uvedené v odseku 1 budú tiež platiť pre exempláre druhov uvedené [uvedených — *neoficiálny preklad*] v prílohe B s výnimkou toho, kde môže byť preukázané k spokojnosti príslušného orgánu daného členského štátu, že tieto exempláre boli nadobudnuté a, ak pochádzajú z miesta mimo spoločenstva, že ich dovoz do spoločenstva bol v súlade s právnymi predpismi platnými pre ochranu voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

…“

6 Článok 16 tohto nariadenia stanovuje:

„Sankcie

1. Členské štáty prijmú primerané opatrenia na to, aby zaručili uloženie sankcií minimálne za nasledovné porušenia tohto nariadenia:

a) dovoz do spoločenstva alebo vývoz a opätovný vývoz exemplárov zo spoločenstva bez príslušného povolenia, či potvrdenia alebo s falošným, falzifikovaným alebo neplatným povolením či potvrdením, alebo povolením či potvrdením, ktoré bolo zmenené bez povolenia vydávajúceho orgánu;

b) nedodržanie požiadaviek uvedených na povolení alebo potvrdení vydanom v súlade s týmto nariadením;

…

j) kúpa, ponuka na kúpu, nadobudnutie na komerčné účely, využitie na komerčný zisk, vystavovanie na verejnosti na komerčné účely, predaj, držba na predaj, ponuka na predaj alebo preprava na účely predaja exemplárov v rozpore s článkom 8;

…

2. Opatrenia uvedené v ods. 1 budú zodpovedať charakteru a závažnosti porušenia a budú zahŕňať ustanovenia týkajúce sa zaistenia, prípadne zhabania alebo prepadnutia exemplárov.

…

4. Ak sa živý exemplár druhu uvedeného v prílohe B alebo C dopraví do miesta vstupu do spoločenstva bez príslušného platného povolenia alebo potvrdenia, tento exemplár bude zaistený a môže byť zhabaný alebo prepadnutý, alebo ak príjemca zásielky odmietne prijať exemplár, potom príslušné orgány členského štátu zodpovedné za miesto vstupu môžu, ak to bude vhodné odmietnuť prijatie zásielky a žiadať prepravcu, aby vrátil exemplár na miesto odkiaľ bol odoslaný.“

7 Príloha B nariadenia č. 338/97 uvádza v triede *Arachnida*, rade *Araneae* pavúky z rodu *Brachypelma*.

Vnútroštátne právo

8 Vnútroštátne ustanovenia, ktoré sa uplatňujú vo veci samej, sa nachádzajú najmä v zákone zo 16. apríla 2004 o ochrane prírody (Dz. U., č. 92, poz. 880, ďalej len „zákon o ochrane prírody“), ktorý preberá ustanovenia CITES a príslušnej právnej úpravy Spoločenstva.

9 Článok 61 ods. 1 zákona o ochrane prírody stanovuje:

„Na prepravu rastlín a živočíchov, ktoré patria medzi druhy podliehajúce obmedzeniam na základe právnych predpisov Európskej únie, ako aj ich rozpoznateľných častí a výrobkov z nich cez štátne hranice, je potrebné s výnimkou odseku 2, povolenie ministra príslušného pre životné prostredie."

10 Článok 64 tohto zákona stanovuje:

„1. Majiteľ alebo chovateľ živočíchov v zmysle článku 61 ods. 1, ktoré patria medzi plazy, hady, vtáky a cicavce, je povinný tieto živočíchy písomne nahlásiť do registra.

2. Povinnosť nahlásenia do registra podľa odseku 1 sa nevzťahuje na:

(1) zoologické záhrady;

(2) osoby, ktoré vykonávajú hospodársku činnosť v oblasti obchodu so živočíchmi v zmysle článku 61 ods. 1;

(3) prechodnú držbu živočíchov na účely ich liečby alebo rehabilitácie.

3. Register podľa odseku 1 vedie príslušný Starosta [prednosta obvodného úradu] podľa miesta držby alebo chovu živočíchov.

…

5. Povinnosť nahlásenia do registra alebo výmazu z registra vzniká dňom nadobudnutia alebo predaja, dovozu do tuzemska alebo vývozu cez štátne hranice, vzniku držby živočícha, jeho straty alebo smrti. Žiadosť o vykonanie zápisu alebo výmazu treba podať príslušnému Starostovi v lehote 14 dní odo dňa vzniku tejto povinnosti.

…

8. Starosta potvrdí zápis do registra vydaním osvedčenia.

9. Osoby uvedené v odseku 2 bode 2 sú povinné uchovávať originál alebo kópiu dokladov uvedených v odseku 4 bode 11 a postúpiť ho pri predaji živočícha. Na príslušnej kópii musí byť číslo podľa priebežného číslovania a dátum vydania uvedené predávajúcim živočícha, pečiatka a podpis predávajúceho a údaje o počte živočíchov, pre ktoré bol doklad vystavený, a pokiaľ sa kópia dokladu týka viac ako jedného druhu živočíchov, aj údaj, k akému druhu živočíchov patria.

…“

11 Článok 128 uvedeného zákona stanovuje:

„Kto

…

2. svojím konaním poruší právne predpisy Európskej únie o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu formou:

…

d) ponuky na predaj alebo kúpu, nadobudnutie alebo získanie, použitie alebo vystavovanie na verejnosti na komerčné účely, predaj, držbu alebo prepravu na účely predaja exemplárov uvedených druhov rastlín a živočíchov;

…

potrestá sa odňatím slobody na tri mesiace až päť rokov.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

12 Z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že T. Rubach nadobudol na burzách v teráriách exotické pavúky z rodu *Brachypelma Albopilosum*, chránené exempláre, ktoré patria medzi druhy živočíchov uvedené v prílohe B nariadenia č. 338/97, a prostredníctvom internetovej dražby začal tieto pavúky v období od februára do októbra 2006 rozmnožovať a predávať.

13 Za tieto činy bol T. Rubach trestne stíhaný za 46 porušení článku 128 bodu 2 písm. d) zákona o ochrane prírody.

14 Rozsudkom z 26. októbra 2007 Sąd Rejonowy w Kościanie oslobodil obžalovaného spod obžaloby zo spáchania predmetných trestných činov, lebo zastával názor, že konanie obžalovaného nenaplnilo skutkovú podstatu trestného činu, z ktorého bol obžalovaný.

15 Prokurator rejonowy w Kościanie podal proti tomuto rozsudku odvolanie a Sąd Okręgowy w Poznaniu zrušil 2. apríla 2008 napadnutý rozsudok v celom rozsahu a vrátil vec na nové rozhodnutie.

16 V rámci preskúmania veci dospel Sąd Rejonowy w Kościanie k záveru, že v dôsledku výkladu vnútroštátneho práva zastávaného odvolacím súdom, ktorý je pre súd, ktorému bola vec vrátená na nové prejednanie a rozhodnutie záväzný, sa môže obžalovaný zbaviť svojej trestnej zodpovednosti, len ak preukáže pôvod živočíchov buď osvedčením o zápise predaných živočíchov do registra podľa článku 64 ods. 1 zákona o ochrane prírody, alebo uvedie údaje, ktoré umožnia zistiť zdroj pôvodu týchto živočíchov a jednoznačne určiť osobu alebo osoby, ktoré ich predtým mali v držbe alebo chovali.

17 Pokiaľ ide o prvú skutočnosť, Sąd Rejonowy w Kościanie vypočul Starostwo Powiatowe w Kościanie (okresný úrad v Kościane). Podľa tohto orgánu nemohol obžalovaný nechať do uvedeného registra predmetné exempláre zapísať, lebo patria medzi pavúky, ktoré sa do registra nezapisujú. Táto skutočnosť bola tiež potvrdená poľskou vládou v jej písomných vyjadreniach.

18 Sąd Rejonowy w Kościanie sa domnieva, že hoci mal obžalovaný predložiť dokument, ktorý nemusí podľa vnútroštátneho práva získať, a ani nemusel mať osobitné poznatky o pôvode predmetných živočíchov, nezbavuje sa tým svojej trestnej zodpovednosti.

19 Za týchto podmienok Sąd Rejonowy w Kościanie rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

„Akým spôsobom môže držiteľ živočíchov uvedených v prílohe B [nariadenia č. 338/97] (ktoré nie sú plazmi, hadmi, vtákmi alebo cicavcami) preukázať v zmysle [článku 8 ods. 5 uvedeného nariadenia] a s ohľadom na prezumpciu neviny, že svoje exempláre nadobudol… v súlade s právnymi predpismi o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín…?“

O prejudiciálnej otázke

Pripomienky predložené Súdnemu dvoru

20 Poľská vláda navrhuje, aby sa vnútroštátnemu súdu odpovedalo, že článok 8 ods. 5 nariadenia č. 338/97, podľa ktorého možno vykonávať hospodársku činnosť v zmysle článku 8 ods. 1 tohto nariadenia, len ak sa preukázalo, že exemplár druhov uvedených v prílohe B tohto nariadenia boli nadobudnuté v súlade s právnymi predpismi, odkazuje na pravidlá dokazovania, ktoré sa uplatňujú pred príslušným vnútroštátnym orgánom. Ak ide o trestný súd, dôkaz o tejto skutočnosti treba vykonať podľa zásad trestného konania, ktoré stanovujú, že skutočnosť možno preukázať za pomoci všetkých možných dôkazov a v prípade pochybností treba rozhodnúť v prospech obžalovaného.

21 Španielska vláda Súdnemu dvoru navrhuje, aby na otázku odpovedal v tom zmysle, že je potrebné požadovať preukázanie zákonnosti pôvodu všetkých exemplárov uvedených v prílohe B, pričom prináleží správnym orgánom členských štátov príslušným podľa CITES, aby posúdili tieto dôkazy, ktoré umožňujú v každom prípade zaistiť zistenie zákonnosti pôvodu predmetných exemplárov.

22 Podľa Komisie Európskych spoločenstiev treba vnútroštátnemu súdu odpovedať, že počas trestného konania týkajúceho sa trestu za prípadné porušenie ustanovení článku 8 ods. 5 nariadenia č. 338/97 uplatňuje vnútroštátny súd vzhľadom na neexistenciu ustanovení Spoločenstva, ktoré by upravovali takéto konanie, v zásade vnútroštátne právo, ktoré vykladá v súlade s právom Spoločenstva a dohliada na to, aby bola zaručená úplná účinnosť tohto práva. Pokiaľ ide o rozdelenie dôkazného bremena, Komisia sa domnieva, že vzhľadom na to, že zákaz používať na komerčné účely exemplár druhov uvedených v prílohe B sa uplatňuje ako všeobecné pravidlo, prináleží prokurátorovi, aby v rámci trestného konania preukázal, že T. Rubach používal na hospodárske účely exemplár chránených druhov. Naopak, T. Rubach má preukázať, že tieto exemplár nadobudol zákonným spôsobom, čím sa zbaví svojej trestnej zodpovednosti.

Odpoveď Súdneho dvora

23 Ako vyplýva zo všetkých skutočností uvedených v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, vnútroštátny súd žiada v zásade odpoveď jednak na otázku, aké dôkazné prostriedky sú prípustné podľa článku 8 ods. 5 nariadenia č. 338/97 v rámci trestného konania týkajúceho sa činností súvisiacich s exemplármi druhov uvedených v prílohe B tohto nariadenia, a jednak na otázku, ako správne rozdeliť dôkazné bremeno, pokiaľ ide o zákonnosť nadobudnutia týchto exemplárov.

24 Cieľom režimu ochrany exemplárov druhov uvedených v prílohách A a B uvedeného nariadenia je zaistiť čo najkompletnejšiu možnú ochranu voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi v súlade s cieľmi, zásadami a ustanoveniami CITES.

25 Je nesporné, že v nariadení č. 338/97 sa nenachádza všeobecný zákaz dovozu a obchodovania s inými druhmi, ako sú druhy uvedené v jeho prílohe A (rozsudok z 19. júna 2008, Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers a Andibel, C-219/07, Zb. s. I-4475, bod 18).

26 Ako Súdny dvor už rozhodol, použitie exemplárov druhov uvedených v prílohe B nariadenia č. 338/97 na komerčné účely je povolené, ak sú splnené podmienky stanovené v článku 8 ods. 5 tohto nariadenia (rozsudok z 23. októbra 2001, Tridon, C-510/99, Zb. s. I-7777, bod 44). Zákaz obchodovania stanovený v článku 8 uvedeného nariadenia sa neuplatňuje, ak môže byť preukázané k spokojnosti príslušného orgánu daného členského štátu, že tieto exempláre boli nadobudnuté a, ak pochádzajú z miesta mimo Spoločenstva, že ich dovoz do Spoločenstva bol v súlade s právnymi predpismi platnými pre ochranu voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

27 Podľa týchto ustanovení teda treba konštatovať, že nariadenie č. 338/97 nespresňuje aké dôkazné prostriedky sa majú použiť na preukázanie toho, že exempláre druhov uvedených v prílohe B tohto nariadenia boli nadobudnuté zákonným spôsobom v súlade s podmienkami stanovenými v článku 8 ods. 5 uvedeného nariadenia, najmä ak sa tieto exempláre narodili v zajatí na území Spoločenstva. Úlohou príslušných orgánov členských štátov je určiť, ktoré dôkazné prostriedky umožňujú preukázať, že uvedené podmienky sú splnené. Tieto prostriedky zahŕňajú povolenia alebo potvrdenia stanovené samotným týmto nariadením alebo akýkoľvek iný vhodný dokument, ktorý príslušné vnútroštátne orgány považujú za užitočný.

28 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že v prípade, že právna úprava Spoločenstva neupravuje pojem dôkazu, je v zásade prípustný každý dôkaz, ktorý je prípustný podľa procesného práva členských štátov v podobných konaniach. Preto v takej situácii, aká je vo veci samej, prináleží vnútroštátnym orgánom určiť podľa zásad ich vnútroštátneho práva uplatňovaných v oblasti dokazovania, či bolo v konkrétnom prípade, ktorý im bol predložený, a s ohľadom na všetky okolnosti preukázané, že podmienky stanovené v článku 8 ods. 5 naradenia č. 338/97 sú splnené (pozri v tomto zmysle rozsudok z 23. marca 2000, Met-Trans a Sagpol, C-310/98 a C-406/98, Zb. s. I-1797, body 29 a 30).

29 Vnútroštátnemu súdu treba, pokiaľ ide o prvý aspekt, odpovedať, že nariadenie č. 338/97 neobmedzuje dôkazné prostriedky, ktoré možno použiť na určenie zákonnosti nadobudnutia exemplárov druhov uvedených v prílohe B tohto nariadenia, a že možno v zásade použiť všetky dôkazné prostriedky, ktoré sú prípustné podľa procesného práva príslušného členského štátu v podobných konaniach, aby mohlo byť rozhodnuté o zákonnosti nadobudnutia uvedených exemplárov.

30 Pokiaľ ide, po druhé, o rozdelenie dôkazného bremena týkajúceho sa zákonnosti nadobudnutia exemplárov druhov živočíchov uvedených v prílohe B s ohľadom na zásadu prezumpcie neviny, treba pripomenúť, že prezumcia neviny, ako vyplýva najmä z článku 6 ods. 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, patrí medzi základné práva, ktoré podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora, okrem iného potvrdenej v preambule Jednotného európskeho aktu a v článku 6 ods. 2 Zmluvy EÚ, sú v právnom poriadku Spoločenstva

chránené (pozri najmä rozsudky z 8. júla 1999, Hüls/Komisia, C-199/92 P, Zb. s. I-4287, bod 149, a Montecatini/Komisia, C-235/92 P, Zb. s. I-4539, bod 175).

31 Cieľom prezumpcie neviny je zaručiť každej osobe, že nebude označená za páchateľa trestného činu ani že sa s ňou nebude zaobchádzať ako s páchateľom trestného činu, dokiaľ súd jej vinu nepreukáže (pozri rozsudok ESĽP Y. B. a i. v. Turecko z 28. októbra 2004, č. 48173/99 a 48319/99, § 43).

32 Treba zdôrazniť, že vytvorenie režimu ochrany exemplárov druhov uvedených v prílohách A a B nariadenia č. 338/97 sa nedotýka všeobecnej povinnosti obžaloby preukázať v rámci trestného konania, že obžalovaný použil na hospodárske účely exemplár druhov zapísaných v prílohe B nariadenia č. 338/97, ktoré sú chránené platnou právnou úpravou.

33 Obžalovaný sa však v každom prípade môže v konaní týkajúcom sa jeho trestnej zodpovednosti brániť tým, že preukáže podľa ustanovení článku 8 ods. 5 nariadenia č. 338/97, že dané exemplár nadobudol zákonným spôsobom podľa podmienok stanovených v uvedenom ustanovení a na tento účel použiť všetky dôkazné prostriedky, ktoré sú prípustné podľa uplatniteľného procesného práva.

34 Z tohto dôvodu treba na položenú otázku odpovedať, že článok 8 ods. 5 nariadenia č. 338/97 treba vykladať v tom zmysle, že v trestnom konaní proti osobe, ktorá je obvinená z toho, že porušila toto ustanovenie, je v zásade možné použiť všetky dôkazné prostriedky, ktoré sú prípustné podľa procesného práva príslušného členského štátu v podobných konaniach, aby mohlo byť rozhodnuté o zákonnosti nadobudnutia exemplárov druhov uvedených v prílohe B tohto nariadenia. Rovnako s ohľadom na

zásadu prezumpcie neviny môže táto osoba použiť všetky tieto prostriedky na preukázanie toho, že uvedené exempláre nadobudla zákonným spôsobom podľa podmienok stanovených v uvedenom ustanovení.

O trovách

35 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

Článok 8 ods. 5 nariadenia Rady (ES) č. 338/97 z 9. decembra 1996 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi treba vykladať v tom zmysle, že v trestnom konaní proti osobe, ktorá je obvinená z toho, že porušila toto ustanovenie, je v zásade možné použiť všetky dôkazné prostriedky, ktoré sú prípustné podľa procesného práva príslušného členského štátu v podobných konaniach, aby mohlo byť rozhodnuté o zákonnosti nadobudnutia exemplárov druhov živočíchov uvedených v prílohe B tohto nariadenia. Rovnako s ohľadom na zásadu prezumpcie neviny môže táto osoba použiť všetky tieto prostriedky na preukázanie toho, že uvedené exempláre nadobudla zákonným spôsobom podľa podmienok stanovených v uvedenom ustanovení.

Podpisy